

“Errealitatea baino gehiago interesatzen zaizkigu mitoak”

**Jaione Irazu,
Oskarbi Sein eta
Beñat Iturrioz**

Ataun of the dead
trilogiaren egileak

Bi zientzialari karlistak Zumalakarregi berpiztu zuten aurrena (*Ataun of the dead*, 2012). Agirre lehendakariak gidatutako Eusko Alderdi Banpirikoa garaitu zuten ondoren (*Joxean's Hil Eben*, 2014). Orain, Zumalakarregik asmo handiak ditu: euskaldun guztien errege izendatu nahi du bere burua, eta Iruñera abiatu

da horretarako. Baina kasu: bidea uste baino katramilatsuagoa egingo zaio, ezker abertzaleak Antso Azkarraren momia berpiztu baitu, nafar erresuma berrezarritz tronua berreskuratzeko: *Napardeath*-en estreinaldiarekin gailurrera iritsi da azken hamarkadan euskal zinemak eman duen proiekturik entretenigarriena.

 KEPA MATXAIN DANI BLANCO - KATI HOTSAK

Harrikadak bururatzetik gauzatsera dagoen jauzi horrek uste baino gehiago baldintzatu ditu Beñat Iturrioren, Jaione Irazuren eta Oskarbi Seinen bizitzak. Azkenetako, bederatzi urtean zehar, Katihotsak Logiako gainontzeko kideekin batera, ordu pila ederra pasa dute gidoiak idazten, grabaketak prestatzen, mozzorroak egiten, jendea lotzen, eta, behin filmak osatutakoan, herriz herri aretoetan proiektatzen, *merchandising*-eko kamisetak inprimatzen, saltzen, elkarriketak eskaintzen. Utikan goi-arnasa, utikan handinahikeriak, euskal pertsonaia historikoak berpiztu eta zombien arteko gudak ekarri dituzte pantailara *Ataun of the dead* trilogian. Hernaniko Iturrolan hartu gaituzte, haietako bi berriki lanean hasi diren gunean –ikus-entzunezko sektorean hasi ere–, eta urteotako bizipenen errepasoa egin dugu, klase guztietako trenak –aldirietakoek, estatu mailakoek, kargamentudunek– utzitako hutsarteetan zehar.

Orain dela bederatzi urte trikuharriak katalogatzen ari zinetela bururatu omen zitzaizuen trilogia osatzeko ideia.

Beñat Iturrioz: Bai, Xabier Padin eta biok Suhar arkeologiakoekin aritzen ginen lanean. Ataunen genbiltzan trikuharriak bilatzen, GPS lokalizazioei segika, ze egoeratan zeuden ikusten, argazkiak ateratzen... Eta noski, zortzi ordu pasatzen dituzunean sasi artean bueltaka, zer egiten duzu? Txorakeriez hitz egin. Garai hartakoa da *Dead Snow*, zombi naziei buruzko filma, baina gene-

ro hori betidanik gustatu zaigu: *Night of the Living Dead*, *Town of the Living Dead*... Padinek bota zuen ez zirela zombiei buruzko nahikoa film egiten. Biok historia ikasitakoak gara. Orduan otu zitzaigun trilogia: lehenengoan Zumalakarregi berpiztu, bigarrenean Agirre lehendakaria jarri Zumalakarregiren aurka, eta hirugarrenean Antso Azkarra sartu. Bozeto txiki bat egin, eta enbido hark ekarri gaitu honaino. Luzea izan da bidea.

Bururatzeara, tira... egiten hastea da benetan harrigarria.

Oskarbi Sein: Beñatek badu jendea erakartzeko gaitasuna. Beste edonork ez luke lortuko, baina Beñat proiektu batekin hasten bada, sinesten duzu ziur asko proiektua gauzatu dela. Eta inguruko jendeak segi egin genion, tonto samarrak ere bagara eta...

B. Iturrioz: Pinguinoen artean, beti omen dago bat bere burua itsaslabarrean behera botatzen duena iceberg-ean zuloa egin eta itsasora iristeko. Lehenengoa suizida bat izaten da, eta gero atzetik jarraitzen diote besteek. **Jaione Irazu:** Niretzat garrantzitsuen jarraitzen dion lehenengo hori da. Harria botatzen duenari jarraitzen dion ingurua sortzen duelako.

Horixe bera dio *How to create a movement* bideo famatuak: liderra baino, lehen jarraitzailea dela mugimendua sortzeko garrantzitsuen.

J. Irazu: Sortzaileak eta ideia jenialak mitifikatuta daude. Ideiak mundu guztiak ditu, baina horiek gauzatzeko esfortzua egin behar da, orduak sartu behar dira. Balio handia ematen diot horri, nik neuk ez baitut esfortzu handirik egiten (barrez).

O. Sein: Ez daukagu ikus-entzunezko formakuntza profesionalik, baina oso film jaleak izan gara beti. Hazia hor zegoen. *Ataun of the dead*-ek oihartzuna eduki zuenez, saiatu ginen bigarrena hobeto egiten.

B. Iturrioz: Tristeena hori da, lehenbizikoak oihartzuna izan zuela. Horrek erakusten du zer gertatzen den euskal kulturaren. Gorozki horrek arreita deitzaiek esan nahi du ez dagoela ezer (barrez).

Euskarazko film on bat egiteko hamabost txar egin behar badira, prest omen zaudete hamabost txar horiek zuek egiteko.

B. Iturrioz: Bi teoriaren nahasketa da hori. Batetik, ez dakit nork esan zuen, kultur ekoizpenaren %95 zaborra dela. Gainontzeko %5a harribitxia, beraz. Mila hektareako zelai bat badaukazu hirusta orriz josita, errazago topatuko duzu han lau orriko hirusta bat. Aldiz, zure etxeko lorontzian nekez aurkituko duzu halakorik. Zenbat eta gauza gehiago ekoizti, estatistikoki gertagarriagoa da deus onik ekoiztea. Bestetik, unibertsoa energia guztia orekatu egiten denez, guk sortutako energia negatiboa beste nonbait positiboa bihurtzen da. Gaizkia egiten ari gara, ongiaren alde. Guk gauza txar asko egiten badugu, hemen inguruko norbaitek sortuko du obra gailen bat. Bestela esanda, Harkaitz Canoren obra gorena idazten ari gara, alderantzizko osmosi bidez.

Ez zaitezte orain halako apalckerian hasi...

J. Irazu: Nik ematen diot balioa egin dugunari. Hasteko, ze hutsune dagoen agerian uzten duelako. Eta ate bat irekitzen diolako antzeko gauzak egin nahi ditue-

nari. Ikusle bezala gozatu egiten dut. Trilogia kokatzen da kokatzen den eremuan, baina lehen ez zegoen halakorik euskaraz. Gainera, dena natural eginda dago, prentsiarik eta handinahikeriarik gabe.

B. Iturrioz: Egiten duguna zinematik baino gertuago dago herri antzerkitik edo pastoraletik. Halakoetan jendeak nahi duelako hartzen du parte, herriko plazan erakusten dituzte, herritarrek ikusten dute... Auzolanetik ere asko du: jendea bere aisialdian laguntzera etortzen da, jatekoa eta edatekoa ematen diegu. Zinema industriak ez du horrela funtzionatzen.

O. Sein: Gogoratzen naiz lehenengo filma taberna batean estreinatu genuela. Guk bakarrik ikusiko genuela uste genuen. Ez genuen pentsatzen beste inon botako genuenik. Baina zabaldu egin zen... ez produktua ona zelako, hutsune bat betetzen zuelako baizik.

J. Irazu: Zuberoan kontatzen ziguten nola han beraiek sortu behar duten beraien kultur jardun guztia, kultur zirkuitu guztietatik kanpo daudelako. Kantugintza, pastoralak, antzerkia... guztia. Herriak herriarentzat sortzen du. Hemen ez gauda haiek bezain zirkuitutik kanpo, baina euskaraz ez dago film hauek bezalakorik. Hutsune bat zegoen, bai, baina ez ginen horregatik hasi. Hori gerora egindako irakurketa da.

Ataun of the dead-etik Joxean's Hil Eben-erako jauzia agerikoa da, ikus-entzunezko kalitateari dagokionez behintzat.

B. Iturrioz: Saiatu gara film bakoitzari ikusitako hutsuneak hurrengoan ez errepikatzen. Hizkuntza, generoa, lurraldetasunari dagokionean... *Ataun of the dead*-ekin Hazparneko Zinegin Festibalera joan ginen, eta han egiten dute *zinequiz* izeneko joko bat. Galderetako batean iradokitzen zen gure pelikulan Iparraldea ez zela existitzen. Azalpena dauka horrek: Iparraldea Frantzia zen Zumalakarregiren iruditerian. Vascongadak eta Navarra zeuden, eta kito. Ez zen oso koherentea tipoa berpiztu eta zazpi lurraldeez hizketan jartzea. Aldiz, *Napardeath* Gasteizen hasten da, Nafarroan garatzen da, Behe Nafarroatik eta Zuberoatik ere pasatzen da...

O. Sein: Gainera, lehenbiziko filmarekin ez bezala, *Napardeath* egiterako zazpi lurraldeetako jendea ezagutu dugu, eta horrek asko laguntzen du gauza horiek kon-tuan hartzen.

Pertsonaia historiko batzuei generoa aldatu diezue.

B. Iturrioz: Hori da esaten ziguten beste kontu bat: ez zela nahikoa emakume agertzen. Ez pertsonaia historiko bezala, ezta bigarren mailako pertsonaia gisara ere. Ez da edonolako erronka izan: batetik, emakumezko pertsonaia historiko asko bururatzeari zaila delako, eta, gainera, jendeak ezagutzea espero duzulako. Aspaldi aritu ginen talde feministetan galdezka ze pertsonaia ekar genitzakeen. Ze, noski, ez genuen edonor ekarri nahi. *Napardeath*-en Katalina Erausokoa sartu dugu –pertsonaia gatazkatsua dena, bide batez–, eta aukera izan dugunean gizonazko zirenak emakume bilakatu ditugu –Antso Azkarra emakumea da, adibidez–. Bestalde, zinemagintzan ohikoa da lantalde teknikoan gizon gehiago aritzea, eta makillajean emakume gehiago. Gure kasuan ere lantaldekoak eta extra modura animatutako gehienak gizonak izan dira, eta ahalegin berezia egin behar izan dugu horri buelta emateko –nahiz eta ez dugun guztiz lortu–.

Gure burua ez badugu guk imajinatzeko, besteek imajinatuko gaituzte. Zuek esana da.

B. Iturrioz: Historialariek idazten dute historia, edo kontrabandistek, baina garaileek, edozein kasutan. Sarri apolitikotzat jotzen dira historialariak, baina historia idazten duena politika egiten ari da, errelato bat kontatzen ari da. Agosti Xahok inoiz egindako ariketa bera egin nahi izan dugu. Gerra karlistetan Nafarroan izan zen, eta Zumalakarregi elkarriketatu zuen. Hor ageri den Zumalakarregi abertzalea da, euskal esperantza berria, eta abar. Gerora frogatu da elkarriketa hura ez zela gertatu, Xahok asmatu zuela. Errealitatea baino gehiago in-

teresatzen zaizkigu mitoak, gero horiekin gure herria elikatzeke. Berdin zaigu benetakoa ala faltsuak diren. Ze historian benetan zer gertatu den ere, auskalo. Egun garena justifikatzeko ez gara legitimitate historikoan oinarritzen. Euskaldunak gara hala nahi dugulako.

Santi Leoné ageri da filmean, eta berak ere halako zerbait dio *Euskal Herri imajinario baten alde saiakeran: Euskal Herria asmatua dela, eta, hain justu, asmatu delako existitzen dela.*

B. Iturrioz: Bai, halaxe da. Zinemak indar berezia du horretarako, filmetan kontatzen dena jendearen iruditerian geratu ohi da. Mark Legassek idatzitako Antso Azkarraren parabolak kontatzen da nola Antso Azkarra den aldi berean ezker abertzaleak eta espainolismoak mitifikatutako figura bat. Ustez, bera izan zen Nafarroa-

ra kateak ekarri zituena. Aldiz, Legassek erretratatzeko duen Antso Azkarra da tipo bat Granadan ardoak edaten ari zena, burdelez burdel zebilena, herria bost axola zitzaiona... Eta Granadan zebilela Gasteiz eraso egin ziotenean, ez zion askorik axola hura galtzeak. Historia mitifikatzeari kritika egiten dio Legassek, eta baita guk ere. Horregatik neurtzen du *Napardeath*-en Antso Azkarrak metro eta erdi, berez bi metrotik gora izan arren.

Afizioz ekin zenioten trilogiari, baina ia aisialdi osoa kentzen dizuen zerbait bilakatu da –proiektzioak, elkarrizketak, eta abar–. Pisutsu egiten da?

O. Sein: Nik, adibidez, ez nuen hirugarren hau egin nahi (barrez). Datak gerturatu ahala, pentsatzen nuen: “*Joxean’s Hil Eben* eromena izan zen, lokatz ederretan sartzeraz goaz”. Baina egin beharra zegoen. Gero oso ondo pasatzen dugu, eta produktua ikustean harro sentitzen zara. Sortzen duzunak betetzen zaitu. Gainera, bati beheraldiak ematen diotenean, beste batek tiratzen du, eta kito.

B. Iturrioz: Bai, *Napardeath*-ekin has-teak nagikeria pixka bat sortzen zigun. Baina zor bat geneukan geure buruarekin, eta, gainera, jendea presioa sartzen ari zitzaigun, “ea noiz egiten duzun hirugarrena”.

J. Irazu: Orain fresko daukagu prozesua, baina pixkanaka, distantziarekin, agian perspektiba aldatuko dugu eta ahaztuko dugu zein gogorra izan den.

O. Sein: Nik uste oraingoan ez zaigula ahaztuko (barrez).

Azken mezurik?

B. Iturrioz: Ez da laugarrenik izango. ●

